

Грабчук І.Л., к.е.н.,
доцент кафедри міжнародних відносин і
політичного менеджменту
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

МІЖНАРОДНІ САНКЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

В сучасних умовах міжнародні санкції стали важливим інструментом, що використовується для забезпечення національної безпеки країн. Цей механізм, впроваджений міжнародним співтовариством, спрямований на вплив на політичні, економічні та соціокультурні аспекти держав для досягнення конкретних цілей та реагування на глобальні виклики.

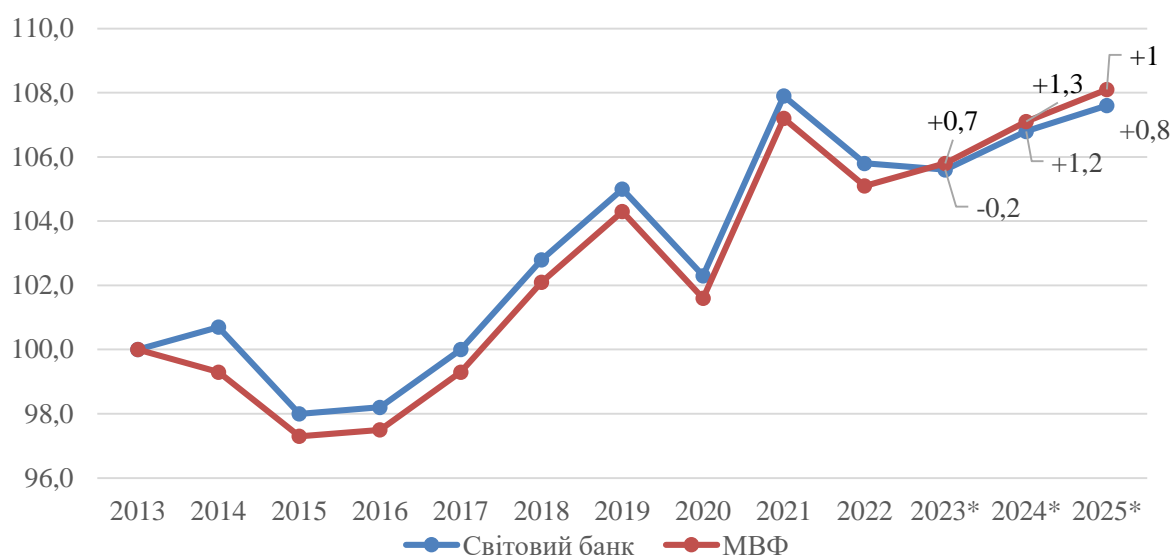
Міжнародні санкції представляють собою заходи, які впроваджуються для забезпечення тиску на державу, групу держав чи осіб і забезпечення примусу їх виконувати певні вимоги чи змінювати свою політику. Санкції можуть бути введені відповідно до різних сценаріїв та можуть бути представлені різними видами, зокрема економічні (обмеження на торгівлю, фінанси та економічну співпрацю з цільовою державою), військові (обмеження продажу зброї та військового обладнання цільовій країні), політичні (обмеження в участі цільової держави у міжнародних форумах, сусідських відносинах), дипломатичні (обмеження дипломатичних відносин з цільовою державою), технологічні (обмеження доступу до високих технологій) тощо. Ці різновиди міжнародних санкцій можуть використовуватися окремо чи комбінуватися для досягнення конкретних цілей міжнародного співтовариства у питаннях міжнародної безпеки, прав людини чи міждержавних відносин. Крім того, санкції можуть бути спрямовані на уряди країн через їхню політику; суб'єктів, які забезпечують засоби для проведення цільової політики; групи чи організації (зокрема, терористичні угруповання); особи, які підтримують цілеспрямовані політики, причетні до терористичної діяльності тощо.

Проте навіть при доведенні підтримки терористичних угруповань певними державами, санкції, як правило, вводяться поетапно, вони є довготривалими, а їх

наслідки носять кумулятивний характер та стають відчутними з плином часу. В умовах відкритої воєнної агресії їх введення може відбуватися в прискорених темпах та значно більших обсягах.

Так, міжнародні санкції проти росії почали застосовуватися з 2014 року та спровокували фінансову кризу в країні 2014-2016 рр., а з моменту повномасштабного вторгнення політичні та економічні заходи тільки посилювалися. Проте в 2022 р. в росії вже була наявна практика протидії зменшенню впливу введених санкцій, тому наслідки в економічній сфері були нижчими від запланованих.

В 2022 р. реальний ВВП росії, за оцінками МВФ та Світового банку впав на 2,1%, проте прогноз його змін з 2023 р. неоднозначний (рис. 1). Так, ВВП росії за даними Світового банку впаде на 0,2%, а МВФ прогнозує зростання на 0,7%.

Примітка. * - наведені прогнозні показники

Примітка. Починаючи з 2022 року росія обмежила публікацію економічних даних, що обмежує здатність оцінювати якість опублікованих даних

Рис. 1. Зростання реального ВВП росії за 2013-2025* рр.

Джерело: побудовано на основі бази даних WorldEconomic Outlook за квітень 2023 р., опублікованій МВФ [4], та відкритих даних Світового банку [3]

За оцінками МВФ, у 2022 р. імпорт росії впав на 15,01% порівняно з 2021 р., а експорт – на 8,7%. У 2023 р. МВФ планує зростання імпорту на 8,25 % при порівнянні з 2022 р., а експорт – на 0,24 %. За даними Світового банку, імпорт росії в 2022 р. впав на 9,7 % порівняно з 2021 р., а експорт – на 9,6 %. У 2023 р. імпорт зросте на 4,1 % порівняно з попереднім роком, а експорт впаде на 4,6 %.

Отже, цифри свідчать про результативність обмежувальних заходів. Проте прогнозувати їх наслідки доволі складно, враховуючи часовий фактор, пристосування держав до певних обмежень, знаходження шляхів обходу та ухилення від санкцій і торгових обмежень, особливо через треті країни. Але погоджуємося з Н.В. Матвійчук в частині складності оцінки ефективності міжнародних санкцій: «Санкції, часто, не використовуються окремо від інших елементів впливу на порушника. Успіх санкцій зумовлений інституційною розбудовою установ, що їх впроваджують та контролюють. Важливою умовою є також чітко напрацьоване законодавство, яке неухильно виконується, прозорість санкційної політики тощо» [1].

Саме тому цілком доречним вважаємо висновок А. Einisman щодо доцільності розгляду економічних санкцій як ланки в ланцюзі: вони слабкі окремо, але добре діють у поєднанні з іншими засобами [2]. У російсько-українському конфлікті (2014 р.) санкції не стали стримуючим фактором для Росії щодо переходу до повномасштабного вторгнення (2022 р.), а підтримка терористичних організації «ДНР» та «ЛНР» протягом даного періоду дозволила їй досягати поставлених стратегічних цілей без переходу до відкритих воєнних дій.

Отже, санкції є дієвим інструментом для забезпечення національної безпеки, проте їх ефективність може бути обмежена під впливом певних факторів, зокрема недостатності підтримки міжнародним співтовариством; особливостями організації економіки країни, проти якої вони вводяться; розвитком механізмів для обходу санкцій; неефективним механізмом контролю виконання санкцій та встановлення відповідальності за їх порушення. Саме тому очікуючи результативність від впроваджених санкцій, особливої уваги потребує

не тільки процедура їх розробки та впровадження, але й більшою мірою контроль за їх виконанням.

Список використаних джерел

1. Матвійчук Н.В. Міжнародні санкції як інструмент зовнішньої політики. Вісник Маріупольського державного університету серія: історія. Політологія. 2022. Вип. 33-34. С. 71-79

2. Einisman A. Minnesota journal of global trade: a journal dedicated to the study of international economic law and policy. Minneapolis, Minn., ZDB-ID 1140023-7. Vol. 9.2000, 1, p. 299-326

3. World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/>

4. World Economic Outlook Database. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/SPROLLS/world-economic-outlook-databases#sort=%40imfdate%20descending>